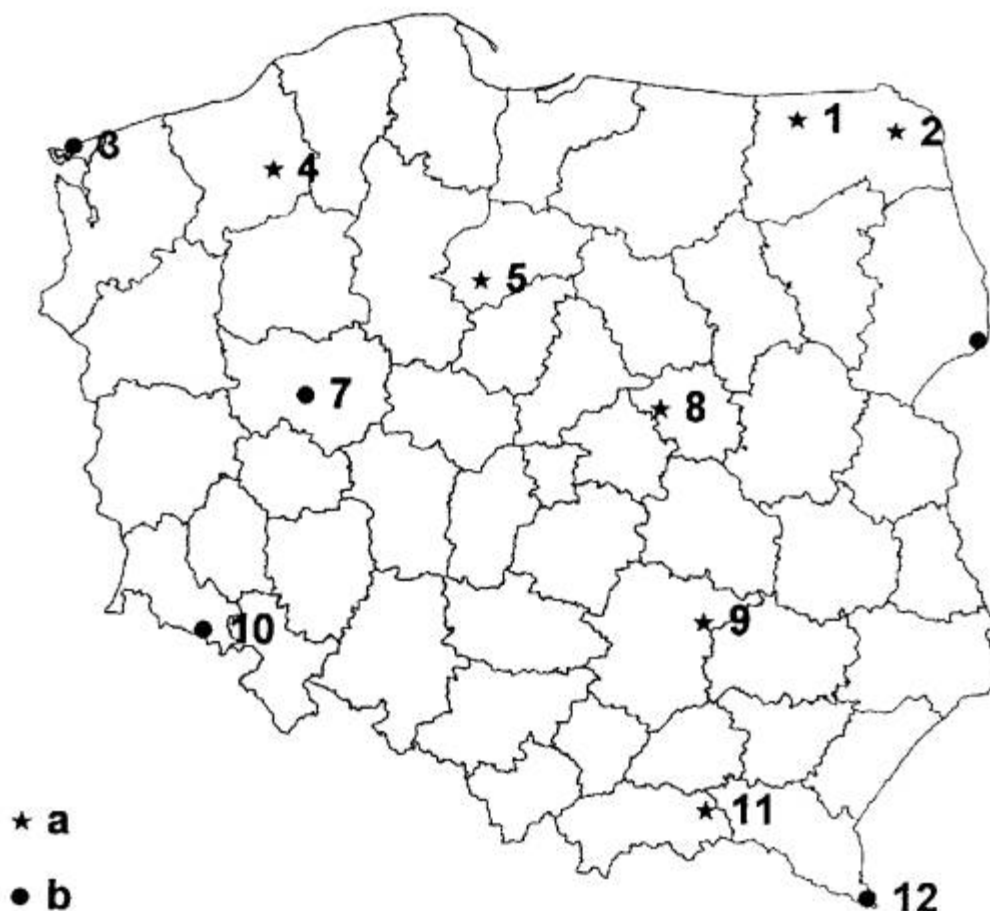

5. Zasady rozmieszczenia i funkcjonowania Stacji Bazowych Zintegrowanego Monitoringu Środowiska Przyrodniczego

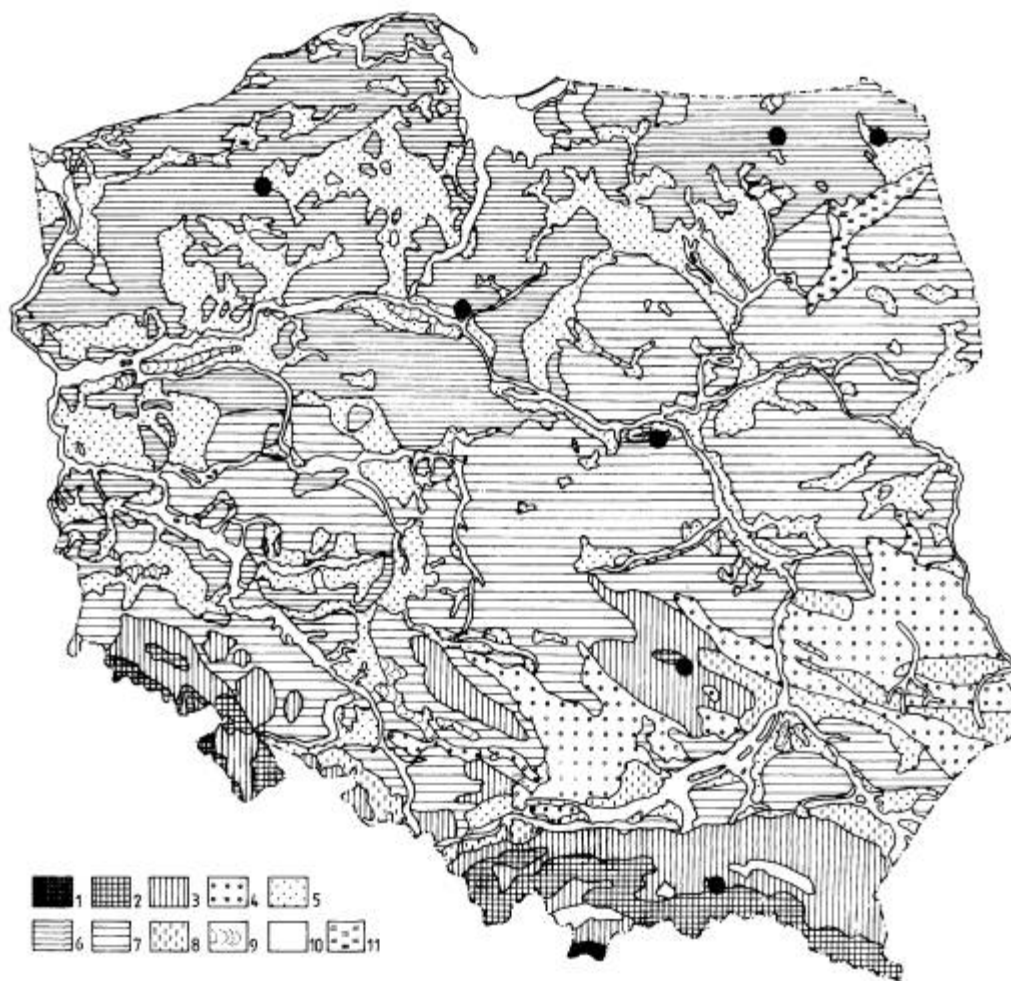
Program Zintegrowanego Monitoringu Środowiska Przyrodniczego realizowany jest w oparciu o Stacje Bazowe, które winny posiadać stałego właściciela oraz zapewniać prowadzenie wieloletnich serii obserwacyjnych. Należy podkreślić, że Stacja Bazowa to obszar zlewni reprezentatywnej ze zróżnicowaną strukturą ekosystemów, z powierzchniami testowymi oraz budynkiem, w którym zlokalizowane jest laboratorium i zaplecze socjalne. Organizacja Stacji Bazowych w polskiej koncepcji ZMŚP nawiązuje do europejskiego programu Integrated Monitoring. Można stwierdzić, że jeszcze nie wszystkie typy krajobrazów Europy zostały włączone do sieci IM. W tym zakresie należy doprowadzić do uzgodnień, w celu powiązania sieci krajowej ZMŚP z siecią europejską.

W oparciu o analizę struktury krajobrazowej Polski oraz przeprowadzone postępowanie ankietowe (Kostrzewski, Stach 1992), na etapie opracowania koncepcji ZMŚP zaproponowano 13 Stacji Bazowych, które reprezentują wybrane ekosystemy Polski (ryc. 5.1).

Ryc. 5.1. Planowana w 1993 roku lokalizacja 13 Stacji Bazowych ZMŚP. Objaśnienia: a - stacje prowadzące monitoring od 1 listopada 1993 (patrz ryc. 5.3), b - stacje w których pomiarów nie podjęto ze względów organizacyjnych, finansowych lub innych

W doborze Stacji Bazowych kierowano się zróżnicowaniem krajobrazowym Polski biorąc pod uwagę (ryc. 5.2):

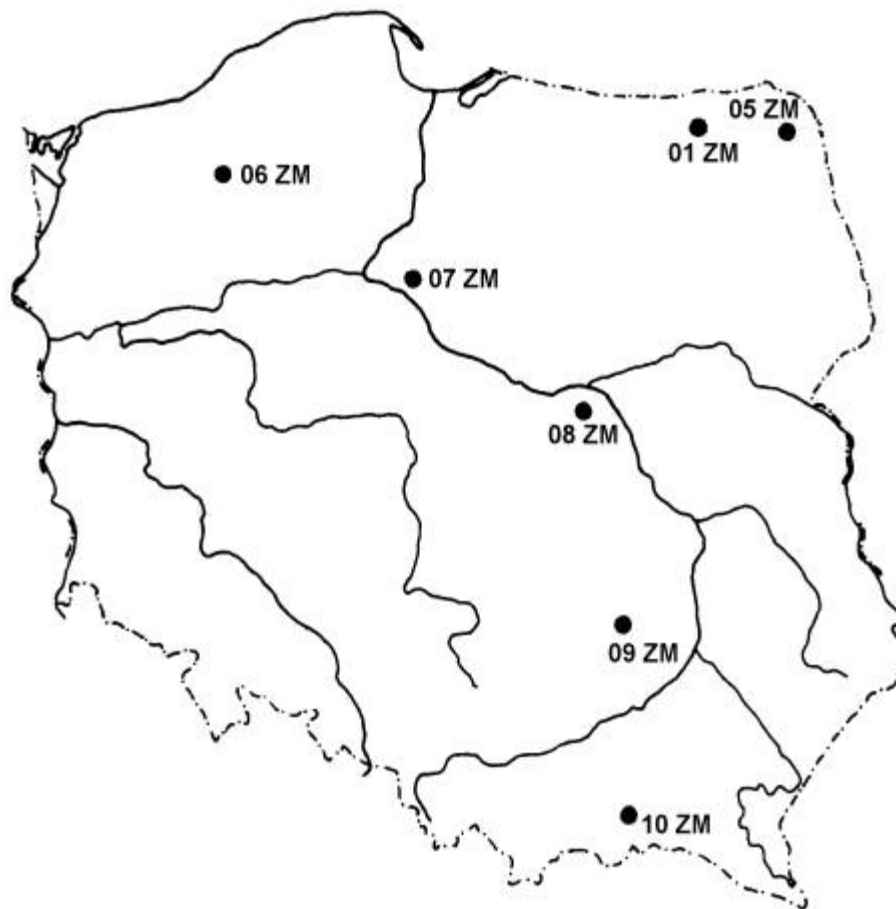

Ryc. 5.2. Rozmieszczenie Stacji Bazowych Zintegrowanego Monitoringu Środowiska Przyrodniczego na tle głównych stref krajobrazowych Polski (L.Starkel 1990 npbl.). Objaśnienia: 1 - góry wysokie, 2 - góry średnie, 3 - pogórza, góry niskie, wyżyny, 4 - wyżyny krasowe, 5 - równiny piaszczyste, 6 - wysoczyzny młodoglacjalne, 7 - wysoczyzny staroglacjalne-płaskie, 8 - wyżyny lessowe, 9 - obszary wydmowe, 10 - dna dolin i kotlin, 11 - bagna i torfowiska. Punktami zaznaczono lokalizację Stacji Bazowych ZMŚP (patrz ryc. 5.3)

- . typ budowy geologicznej i rzeźby, określoną strukturę systemów przyrodniczych i społeczno-gospodarczych,
- . zróżnicowanie klimatyczne Polski, warunkujące funkcjonowanie procesów przyrodniczych,
- . stopień transformacji antropogenicznej z wydzieleniem obszarów leśnych (z wyróżnieniem parków narodowych), rolnych, miejskich, obszarów przemysłowych i górniczych.

Przedstawiony obraz rozmieszczenia Stacji Bazowych stanowi niezbędne minimum objęcia monitoringiem podstawowych typów krajobrazów Polski. Należy dodać, że program rozmieszczenia Stacji Bazowych winien między innymi objąć wszystkie Parki Narodowe. Gwarantowało by to uzyskanie wieloletnich serii obserwacyjnych.

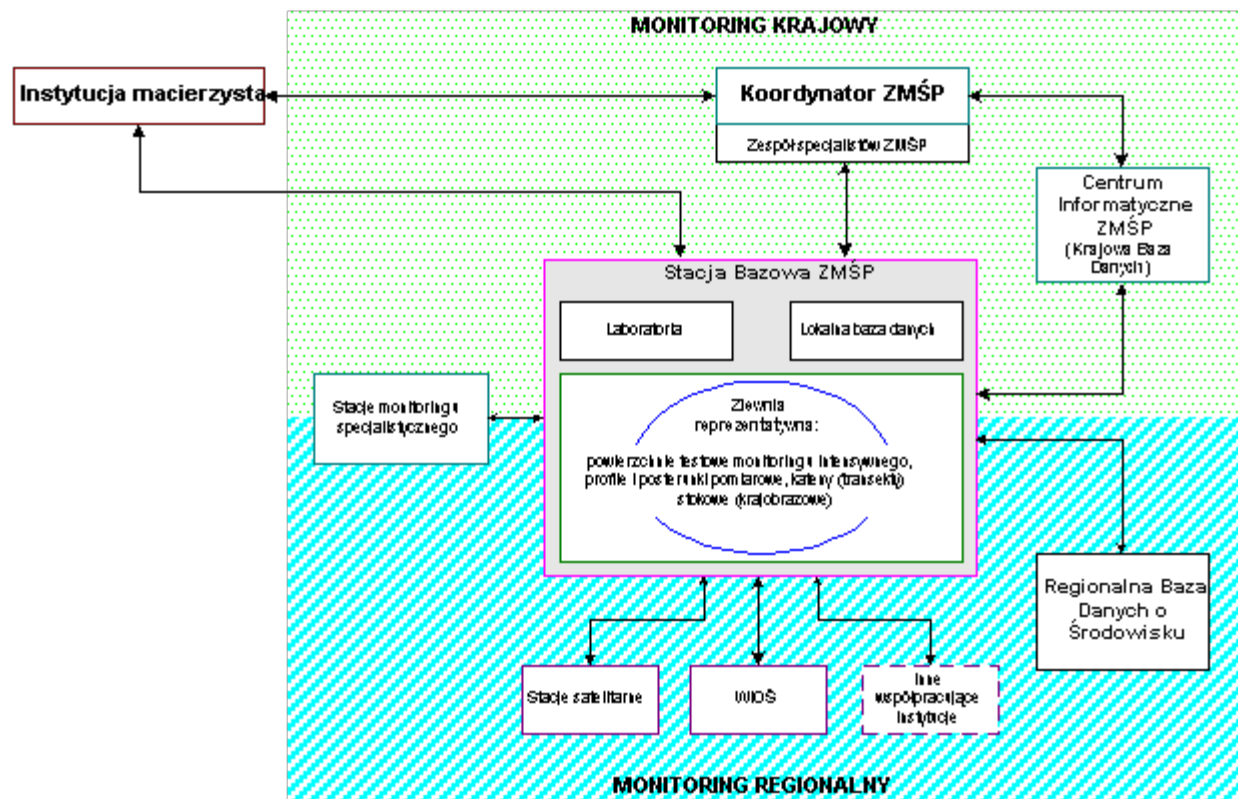
Od 1993 roku uwzględniając możliwości realizacyjne wytypowanych obiektów, system pomiarowy ZMŚP uruchomiony został na 7 Stacjach Bazowych (ryc. 5.3). Warunkiem zakwalifikowania się do sieci pomiarowej ZMŚP jest spełnienie określonych wymogów, które przedstawiono w rozdziale 4.2 Należy podkreślić, że obszar ZMŚP (zlewnia rzeczna) winien dobrze odzwierciedlać strukturę krajobrazową regionu a zorganizowany system pomiarowy dostarczać bieżącej informacji na temat stanu środowiska i jego ochrony.

Ryc. 5.3. Rozmieszczenie Stacji Bazowych Zintegrowanego Monitoringu Środowiska Przyrodniczego w Polsce (stacje prowadzące pomiary od 1.11.1993 roku).

- 01ZM - Stacja Kompleksowego Monitoringu Środowiska "Puszcza Borecka" (Instytut Ochrony Środowiska, Warszawa),
- 05ZM - Stacja ZMŚP w Wigierskim Parku Narodowym,
- 06ZM - Stacja Geoekologiczna w Storkowie (Uniwersytet im. A. Mickiewicza, Poznań),
- 07ZM - Ośrodek Biologii Stosowanej w Koniczynie (Uniwersytet im. M. Kopernika, Toruń),
- 08ZM - Stacja ZMŚP "Pożary" w Kampinoskim Parku Narodowym,
- 09ZM - Świętokrzyska Stacja Geoekologiczna w Świętym Krzyżu (Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Kielce),
- 10ZM - Stacja Naukowo-Badawcza w Szymbarku (Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa);

Stacja Bazowa ma ściśle określone miejsce i zadania w strukturze organizacyjnej ZMŚP (ryc. 5.4, punkty rozdziału 4.2.). Pod względem administracyjnym bezpośrednio związana jest z instytucją macierzystą (np. Stacja Geoekologiczna w Storkowie z Uniwersytetem im. A. Mickiewicza), a w zakresie realizacji programu ZMŚP związana jest zarządzeniami Państwowej Inspekcji Ochrony Środowiska. Propozycja rozmieszczenia powierzchni testowych na obszarze Stacji Bazowej podlega zatwierdzeniu przez zespół specjalistów ZMŚP. Bardzo istotnym zagadnieniem w funkcjonowaniu Stacji Bazowej jest kontrola w zakresie wykonywanych analiz laboratoryjnych i stosowanego sprzętu pomiarowego. W tym zakresie Stacje Bazowe bezpośrednio podlegają odpowiednim zarządzeniom Głównego Inspektora Ochrony Środowiska. Wskazane jest, aby na obszarze badań ZMŚP były także zlokalizowane stanowiska pomiarowe monitoringów specjalistycznych. Funkcjonowanie systemu pomiarowego Stacji Bazowej, winno także uwzględniać realizację programu przez stacje satelitarne (stacje specjalistyczne innych instytucji zlokalizowane na obszarze zlewni reprezentatywnej). Powiązanie programu Stacji Bazowej z siecią monitoringu regionalnego jest jednym z podstawowych zadań organizacyjnych sprawnego funkcjonowania ZMŚP. W sieci monitoringu regionalnego Stacje Bazowe winny wypracować metody badania środowiska przyrodniczego uwarunkowane specyfiką badanego obszaru oraz przedstawiać funkcjonowanie środowiska przyrodniczego, z wskazaniem źródeł jego zagrożeń i kierunków ochrony.

Ryc. 5.4. Schemat powiązań organizacyjnych Stacji Bazowej ZMŚP.

Hierarchiczny układ sieci monitoringu - lokalny, regionalny, krajowy pozostaje w pełnej zgodności z badaniem struktur krajobrazowych Polski. Stacje Bazowe stanowią w programie ZMŚP osnowę sieci pomiarowej, zapewniają kompleksowe badanie środowiska przyrodniczego, winny mieć zabezpieczone trwale warunki funkcjonowania. Jedynie bowiem uzyskanie wieloletnich serii obserwacyjnych daje możliwość weryfikacji ujęć modelowych, stosowanych metod pomiarowych, pozwala na uzyskanie wartościowej informacji o środowisku przyrodniczym Polski i jego przemianach.